

Interaction between Women Entrepreneurship and Economic Security

Hamideh Dabaghi*

Received: 22/04/2021

Accepted: 08/08/2021

Abstract

The experience of many developed countries shows that entrepreneurship leads to wealth creation, technology development and productive employment, and increases the efficiency and productivity of the production factor. One of the best platforms for entrepreneurship development is to provide the participation of women as half of the population of each country in this field. Women's entrepreneurship is both a global necessity and approach and is pursued as a strategy to improve family livelihoods and increase women's participation in society. On the other hand, economic security is the basic platform for economic growth and development, and entrepreneurship, as the core of economic growth, requires a secure atmosphere at the macroeconomic level. In this regard, the present article seeks to outline the interaction and relationship between women's entrepreneurship and economic security. As the methodology, author has done a systematic review of 125 quantitative and qualitative articles and then tried to present thematic (thematic analysis) of more than 10 qualitative papers sited in two scientific-research websites. The findings show that: the strategies of Women's entrepreneurship can be classified into 4 main themes, 7 sub-themes and 25 concepts. At the social level: promoting interactive networks; At the cultural level: women's purposeful education, development of consulting services, pursuing the entrepreneurship's models of similar countries; At the economic level: facilitating access to resources and assets for women; At the institutional level: institution building, enacting and enforcing supportive regulations and policies to support women entrepreneurship.

Keywords

Women's Entrepreneurship; Women's Business; Economic Security; Institutional Environment; Synthesis Method.

* Assistant Professor, Department of Women Studies, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. h.dabaghi@atu.ac.ir

رابطه دوسویه کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی

حمیده دباغی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۷

چکیده

تجربه بسیاری از کشورهای پیشرفته نشان می‌دهد که کارآفرینی منجر به تولید ثروت، توسعه فناوری و اشتغال مولد با افزایش کارایی و بهره‌وری عامل تولید می‌شود، درعین‌حال یکی از بسترهای مناسب برای توسعه کارآفرینی، فراهم کردن زمینه مشارکت زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت هر کشور در این حوزه است. کارآفرینی زنان، با ضرورت و رویکرد جهانی، به جهت ارتقای معیشت خانوار و افزایش مشارکت زنان در جامعه و استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن‌ها، در کنار سایر راهکارهای شغلی، دنبال می‌شود. از سوی دیگر، امنیت اقتصادی پایه و بستری اساسی برای رشد و پیشرفت اقتصادی بوده و کارآفرینی به‌عنوان هسته اصلی رشد اقتصادی، نیازمند ایجاد فضای امن در سطح اقتصاد کلان است. در این راستا، مقاله حاضر، به دنبال ترسیم تعامل و رابطه میان کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی است. در بخش روش‌شناسی، پس از مرور سیستماتیک ۱۲۵ مقاله کمی و کیفی و تم‌بندی (تحلیل تماتیک) و فراترکیب ۱۰ مقاله کیفی در دو سایت علمی - پژوهشی؛ یافته‌ها حاکی از آن است که: راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان را می‌توان در قالب ۴ مقوله اصلی، ۷ مقوله فرعی و ۲۵ مفهوم دسته‌بندی کرد. در سطح اجتماعی: ارتقای شبکه‌های تعاملی؛ در سطح فرهنگی: آموزش هدفمند، توسعه خدمات مشاوره‌ای، الگوگیری از مدل‌های توسعه کارآفرینی کشورهای مشابه؛ در سطح اقتصادی: تسهیل دسترسی به منابع و دارایی‌ها برای زنان؛ در سطح نهادی: نهادسازی، وضع و اعمال مقررات حمایتی، توسعه سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی زنان.

واژگان کلیدی

کارآفرینی زنان؛ کسب‌وکار زنان؛ امنیت اقتصادی؛ محیط نهادی؛ فراترکیب.

۱. استادیار گروه مطالعات زنان دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

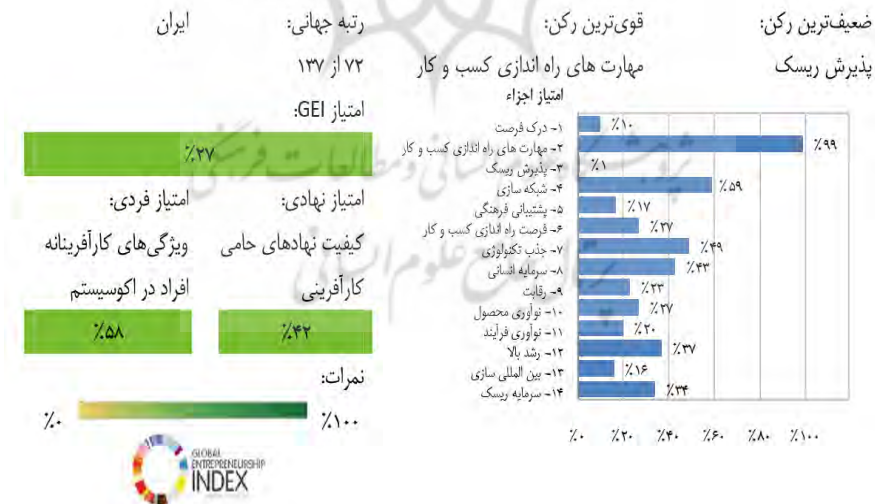
مقدمه

کارآفرینی برای یک اقتصاد پویا، بسیار مهم است. فعالیت‌های کارآفرینانه می‌توانند با خلق محصولات، روش‌ها و فرایندهای تولیدی جدید به بازار و همچنین با افزایش بیشتر بهره‌وری و رقابت، بر عملکرد اقتصادی و رشد اقتصادی کشور اثر بگذارند.

اهداف اصلی رشد اقتصادی هر کشوری را می‌توان در مواردی چون: بهبود رفاه مادی جمعیت به دلیل افزایش متوسط سرانه درآمد جمعیت، افزایش کمی و کیفی کالاها و خدمات تولید داخلی؛ تضمین امنیت ملی کشور؛ رشد اقتصادی مؤثر؛ افزایش بازده استفاده از منابع تولید با افزایش مهارت‌های مدیریتی و استفاده از انگیزه‌های مؤثر برای تحریک رشد بهره‌وری نیروی کار در شرکت‌ها؛ ورود فناوری‌های جدید به فرایندهای تولید به منظور کاهش هزینه‌های تولید و غیره، خلاصه کرد که همه موارد، در تعریف یک کارآفرینی موفق می‌گنجد (بلیایوا^۱ و دیگران، ۲۰۱۹). رشد اقتصادی را می‌توان حاصل سرمایه‌گذاری‌های دولتی یا سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و اقدامات کارآفرینانه در یک بستر نهادی امن، دانست. رفتار کارآفرینان و عملکرد کارآفرینی آن‌ها نیز مشروط به محیط نهادی معطوف به عوامل اقتصادی است و نهادها می‌توانند با شکل‌دهی ساختار انگیزشی و فراهم کردن محیط نهادی - معطوف به عوامل اقتصادی - مناسب برای کارآفرینی، نقش تعیین‌کننده‌ای در گسترش کارآفرینی ایفا نمایند (آذرمنند، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۹). حال آن‌که بهبود کیفیت نهادها منجر به ایجاد و افزایش کیفیت محیط نهادی اقتصادی می‌گردد که برای فعالیت‌های کارآفرینی لازم و ضروری است. رشد اقتصادی هر کشوری نیز با امنیت اقتصادی آن ارتباط ناگسستنی دارد. امنیت اقتصادی، به معنای عدم انتظار خطر و آسیب‌پذیری در مرزهای اقتصاد (تولید و توزیع) و در هدف آن (مصرف یا استاندارد زندگی یک جامعه) می‌باشد. رابرت ماندل، امنیت اقتصادی را به معنای حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات و هم از مجرای عملکرد داخلی و هم در حضور بازارهای بین‌المللی می‌داند (جعفری و آذری، ۱۳۹۶، صص. ۷۴ و ۷۵). با توجه به این‌که ارتقای امنیت اقتصادی کشور، در گروی قوانین و مقررات شفاف و باثبات و سیاست‌گذاری مناسب دولت است و می‌تواند بستر لازم را برای رشد مستمر

و باثبات اقتصادی و اطمینان نسبت به آینده فراهم آورد؛ می‌توان گفت که بهبود محیط نهادی - معطوف به فاکتورهای اقتصادی - بیانگر امنیت اقتصادی نیز می‌باشد (شاه‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۸). بهبود نهادی و ثبات امنیت اقتصادی در واقع، موجب کاهش عدم اطمینان و هزینه‌های مبادله در فعالیت‌های اقتصادی می‌گردد (آذرمنند، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۹)؛ اما رشد اقتصادی و امنیت اقتصادی چه رابطه‌ای با کارآفرینی زنان دارد؟

امروزه به کارآفرینی، نه فقط به عنوان یک دستورالعمل سیاستی یا یک استراتژی در جهت کاهش فقر و اشتغال‌زایی، بلکه به عنوان بخش مهمی از رشد اقتصادی و در نتیجه امنیت اقتصادی کشور، نگاه می‌شود. موضوع کارآفرینی زنان نیز با توجه به نقش مهم آن‌ها در تولید ناخالص ملی و توسعه اقتصادی، روندهای افزایشی سطح تحصیلات و مشارکت بیشتر آن‌ها در اشتغال و افزایش آمار زنان سرپرست خانوار، کاهش جذب نیروی کار در بدنه رسمی دولت و سازمان‌ها و ورود به بخش خصوصی در قالب کارآفرین، خوداشتغالی و اشتغال در صنایع خانگی، حائز اهمیت است. براساس آخرین گزارش دیده‌بان جهانی کارآفرینی (GEM) در سال ۲۰۱۸، ایران دارای رتبه ۷۲ در میان ۱۳۷ کشور است و همچنین رتبه ۱۱ را در میان ۱۴ کشور واقع در منطقه خاورمیانه دارد.

نمودار (۱): وضعیت کارآفرینی ایران

منبع: گزارش دیده‌بان جهانی، ۲۰۱۸

آمارها نیز حاکی از حضور زنان در این بخش است. اکنون، ۹ درصد از کارآفرینان در ایران را، زنان تشکیل می‌دهند که تقریباً نصف آمار کارآفرینی مردان یعنی معادل با ۱۷,۵ درصد است (دیدهبان جهانی کارآفرینی ایران، ۲۰۱۵). از آنجاکه فعالیت‌های کارآفرینانه زنان نیز پیرو عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی متعددی است که در محیط نهادی - اقتصادی شکل می‌گیرد، لازم است تا وضعیت اثر این متغیرها و ابعاد مشخص و شفاف گردد.

برای شفاف‌سازی، بررسی گزارش‌ها و آمارهای سازمانی در سطح ملی و نهادی پیرامون کارآفرینی زنان و همچنین مطالعه حجم وسیعی از اطلاعات مهم و تحلیل‌های مؤثر در زمینه کارآفرینی زنان در مطالعات دانشگاهی، حائز اهمیت است و می‌تواند ظرفیت‌های مهمی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در حوزه کارآفرینی زنان معطوف به رشد و امنیت اقتصادی فراهم آورد. در این راستا و برای حصول این مهم، مقاله حاضر در نظر دارد تا به سه سؤال مهم پاسخ دهد:

- پرابلماتیک و مسئله اصلی در حوزه کارآفرینی زنان که در تحقیقات علمی به آن توجه شده، چیست؟
- راهکارها و استراتژی غلبه بر موانع کارآفرینی زنان در خلال این مطالعات، چیست؟

- دلالت‌های دوسویه کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی چیست؟

هدف از نگارش مقاله حاضر، پاسخ به سه سؤال فوق از خلال فراترکیب مطالعات دانشگاهی است که کمتر مورد توجه بوده است.

۱. کارآفرینی زنان در مطالعات دانشگاهی

پدیده کارآفرینی زنان به‌عنوان یک موضوع در مطالعات دانشگاهی، فعالیتی نسبتاً جدید است. ژان باتیست سه^۱، اقتصاددان متقدمی است که بسیاری او را مبدع اصطلاح «کارآفرین» می‌دانند. او، زمانی که در حال توصیف مردان و زنان تاجر قرن چهاردهم به‌عنوان اولین کارآفرینان فرهنگ غرب بود، زنان را نیز در همین اصطلاح جای داد (گرین

1. Jean-Baptiste Say

و دیگران، ۲۰۱۴)^۱. باتنر و مور^۲، محققان دیگری هستند که متون منتشر شده در اواخر دهه ۸۰ را مرور کرده‌اند و اساساً زنان خوداشتغال و به اصطلاح سنتی متمایز از سایر زنان - نهایتاً از دید مدرن‌تر را - به عنوان کارآفرین در نظر گرفته‌اند. مطالعه این زنان خوداشتغال که درآمد کمتر و سرمایه انسانی محدودشان در رابطه با تجربه مدیریتی و تحصیل علمی یا تجاری بررسی شده است، موضوع مطالعه، این محققان بوده است. این متون در مورد کارآفرینی زنان، دور شدن زنان از حوزه‌های خانوادگی و موانع روان‌شناختی پیش روی آن‌ها در صناعی که به لحاظ سنتی تحت تسلط مردان بوده را نشان می‌دهند. باتنر و مور بررسی خود از تحقیقات اولیه پیرامون کارآفرینی زنان را در مورد زنان سنتی خوداشتغال ادامه داده و به تضادهایی با تحقیقات مربوط به کارآفرینان زن نسل دوم یا «مدرن‌ها» رسیدند. زنان کارآفرین نسل دوم یا مدرن‌ها، در میانه دهه ۷۰ تا ۸۰ در آمریکا ظهور کردند. به شکلی جالب، تحقیقات باتنر و مور، نشان می‌دهد که ظهور این کارآفرینان زن مدرن از ۱۹۷۸ تا ۱۹۸۴ با سایر پدیده‌های فرهنگی هم‌زمانی داشته، یعنی همان پدیده‌هایی که موجب تغییر در ادراک افراد شده و آن‌ها دارای پیش‌فرض‌هایی مبنی بر این بوده‌اند که مشاغل باید مردانه، زنانه یا خنثی از نظر جنسیتی باشند (باتنر و مور، ۱۹۹۷). اولین مقاله قابل توجه در مورد کارآفرینی زنان، در میانه دهه ۷۰ منتشر شد. مقاله النور برانتلی شوارتس^۳ (۱۹۷۶) با عنوان «کارآفرینی، جبهه‌ای جدید برای زنان»، مبتنی بر مصاحبه‌هایی با زنان کارآفرین بود. او، تحقیقات اکتشافی و توصیفی را ترکیب کرد تا ویژگی‌ها، انگیزه‌ها و نگرش‌های فردی مشترک زنان کارآفرین را شناسایی کند و به این نتیجه رسید که انگیزه اصلی زنان در کارآفرینی، «نیاز به موفقیت»، رضایت شغلی، سود اقتصادی و استقلال است، یعنی همان انگیزه‌هایی که در مورد کارآفرینان مرد هم قابل مشاهده است (کالینز و مور، ۱۹۶۴) ولی برخلاف مردان، زنان کارآفرین در مرحله شکل‌دهی سرمایه، تحت تبعیض در دریافت اعتبار قرار می‌گیرند. شوارتس با مقایسه یافته‌های خود با متون موجود در مورد کارآفرینان مرد، به این نتیجه رسید که تفاوت چندانی از نظر صفات شخصیتی

1. Greene et al.

2. Buttner & Moore

3. Schwartz

میان کارآفرینان مرد و زن وجود ندارد (شوارتس، ۱۹۷۶). طی دهه ۸۰، چند محقق دیگر توجه خود را معطوف به این موضوع کردند. ۳۱ مقاله دیگر در ارتباط با مسائل مرتبط با کارآفرینان زن بین سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۹ منتشر شد که بیشتر این مطالعات، توصیفی بودند (هیسریچ و براش^۱، ۱۹۸۶). مجموعه موضوعات در تحقیقات اولیه پیرامون جنبه‌های فردی زنان کارآفرین مانند سرمایه انسانی آن‌ها به‌ویژه تحصیلات، تجربه تجاری، مجموعه مهارت‌های خاص و وضعیت روان‌شناختی مانند انگیزه‌ها و تمایل به پذیرش ریسک بود.

در ایران، تحقیقات و مطالعات متعددی در حوزه کارآفرینی زنان انجام شده است که در بعضی از روش‌های کمی، این مطالعات به‌منظور بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان و یا پیامدهای آن‌ها صورت گرفته است. در برخی از مطالعات نیز با استفاده از روش‌های کیفی سعی شده تا ادراک زنان کارآفرین از مسیر کارآفرینی‌شان مطالعه شود. همچنین بسیاری از مطالعات و کتب خارجی (به‌طور مثال گرین و براش^۲، ۲۰۱۸؛ انتشارات مدرسه تجارت کپنهاگ^۳، ۲۰۰۸؛ کاریو^۴، ۲۰۱۳؛ هیوز و جنینگز^۵، ۲۰۱۲) و بسیاری (گلرد، ۱۳۸۴؛ موحدی و یعقوبی فرانی، ۱۳۹۳؛ عالیشوندی و احمدی، ۱۳۸۸ و بسیاری دیگر) هستند؛ اما مطالعه‌ای که نشان‌دهنده روند مسئله‌شناسی، عوامل اثرگذار نهادی و راهکارهای بهبود محیط نهادی باشد، کمتر انجام شده است. در جدول زیر تعدادی از مقالات در قالب فراترکیب (فرامطالعه کیفی) فارسی و انگلیسی، به‌عنوان نمونه در حوزه کارآفرینی زنان گزارش شده است. به‌طورکلی تعداد مقالات از جنس مروری و کیفی، کمتر از فرا تحلیل مقالات به‌عنوان فرامطالعات کمی و سیستماتیک است.

-
1. Hisrich, R. D. and Brush, C.G.
 2. Greene & Brush
 3. Copenhagen Business School Press
 4. Kariv
 5. Hughes & Jennings

جدول (۱): مروری بر مطالعات فراترکیب داخلی و خارجی مرتبط با کارآفرینی زنان

پیشینه	عنوان پژوهش	سال	چکیده
داخلی	فراترکیب عوامل مؤثر بر توسعه کسب و کارهای فناورانه نوپا در اکوسیستم کارآفرینی	۱۳۹۸	روش پژوهش حاضر برحسب هدف، بنیادی و برحسب روش گردآوری اطلاعات، فراترکیب است. همچنین جامعه آماری، مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش در مجلات Scopus و Web of Science بوده و ابزار گردآوری اطلاعات، مطالعات داده‌های ثانویه کتابخانه‌ای است. در فرایند این تحقیق، ابتدا با استفاده از روش فراترکیب، ابعاد و مؤلفه‌های محتمل اکوسیستم یادشده شناسایی شد. سپس با بهره‌گیری از نظر خبرگان، نتایج حاصل از این روش مورد تحلیل و راستی‌آزمایی قرار گرفت. بر این اساس ۱۲ مؤلفه سیاست‌گذاران، مؤسسه‌های آموزش عالی و دانشگاه‌ها، حمایت‌گران، بازارها، عوامل سازمانی، انکوباتورها، شتاب‌دهندگان، سرمایه‌گذاران، نهادها، بازیگران و ذی‌نفعان، فرهنگ و اجتماع و عوامل فردی با دربرداشتن ۳۶ مفهوم در ۳ بُعد خرد، میانی و کلان نتیجه‌گیری شده است.
	مدل تصمیم‌گیری کارآفرینی: رویکرد فراترکیب	۱۳۹۸	این پژوهش از رویکرد اساسی نوبلیت و هیر استفاده کرده است. جامعه آماری این پژوهش شامل مقالات و پایان‌نامه‌هایی بوده‌اند که بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ و با تأکید بر تصمیم‌گیری کارآفرینانه انجام شده است. محقق در این مقاله، پس از جستجو در سایت گوگل اسکالر، با سه عبارت دقیق: مدل تصمیم‌گیری کارآفرینی، فرایند تصمیم‌گیری کارآفرینی، مدل تصمیم کارآفرینی، به ۴۳۴ مطالعه رسیده و سپس با معیار داشتن مدل تصمیم‌گیری کارآفرینی، در آخر ۱۰ مقاله را برای تحلیل نهایی انتخاب کرده است. همچنین در این مقاله، از روش پایایی کدگذار هم برای پایایی یافته استفاده شده است. در این مطالعه سه مرحله

پیشینه	عنوان پژوهش	سال	چکیده
			<p>کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شده و شرایط سببی کارآفرینی، راهبردهای تصمیم‌گیری و شرایط مداخله‌کننده برای کارآفرینی بررسی شده است. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهند که انتظارات از رویدادهای آینده، مطابقت چالش‌های آینده با دانش فردی، اهداف به‌عنوان معیار تصمیم و ... جزئی از شرایط سببی برای تصمیم‌گیری کارآفرینی هستند. همچنین نیاز به استفاده از راهبردهای عملی برای تصمیم‌گیری می‌باشد، مانند تعادل فرد با دیگران، تنوع محصول، جستجوی پیوسته اطلاعات و مانند این‌ها.</p>
	<p>طراحی الگوی بومی مدیریت توسعه کارآفرینی زنان ایران در امور بانوان شهرداری تهران</p>	۱۳۹۹	<p>در این تحقیق با استفاده از تکنیک فراترکیب، یافته‌های مطالعات داخلی و خارجی مرتبط به‌صورت نظام‌مند با روش هفت مرحله‌ای ساندولوسکی و بارسو موردبررسی قرار گرفت. از ۱۲۰ مقاله جستجو شده در این حیطه، ۷۰ مقاله منتخب که براساس آن ۲۲ عامل مؤثر بر مدیریت توسعه کارآفرینی زنان شناسایی و استخراج شد. پژوهش حاضر باهدف ارائه الگوی کارآمد تبیین عوامل مؤثر بر مدیریت توسعه کارآفرینی زنان کشور ایران انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر در بخش کیفی ۳۰ نفر از خبرگان و اساتید و در بخش کمی نیروی انسانی ارشد حوزه مورد مطالعه شهرداری تهران و سازمان‌های تابعه که برابر با ۱۹۶ نفر است تشکیل می‌دهند. یافته‌های پژوهش نشان داد عوامل اصلی بعد فردی/ شخصیتی، اقتصادی/ مالی، فرهنگی/ اجتماعی، سیاسی/ اداری و ۲۲ مفهوم فرعی بر توسعه کارآفرینی زنان تأثیر دارد. بر مبنای نتایج پژوهش انجام شده، می‌توان ویژگی‌های فردی را از مؤثرترین عوامل در فرایند مدیریت توسعه</p>

پیشینه	عنوان پژوهش	سال	چکیده
			<p>کارآفرینی زنان در ایران دانست. پیشنهاد می‌شود با تدوین، اجرا و نظارت بر برنامه‌های علمی، توسعه کارآفرینی (به‌روز و مؤثر) در هر موقعیت جغرافیایی و سطح زندگی جامعه مورد هدف در ایران؛ اعتلای سطح دانش، نگرش، انگیزه‌بخشی کارآفرینانه زنان با حمایت دولتی مؤثر و کارآمد و همچنین عامل فردی/ شخصیتی را می‌توان به‌عنوان قدرتمندترین عوامل در مدیریت توسعه کارآفرینی زنان در ایران در نظر گرفت.</p>
	<p>فرا تحلیل کیفی ابعاد توسعه کارآفرینی زنان روستایی</p>	۱۴۰۰	<p>هدف این مقاله شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی زنان روستایی و طبقه‌بندی آنها از لحاظ ارزش و اهمیت است که به روش فراتحلیل کیفی بررسی شده است. در این تحقیق، از مجموع ۱۱۲ مقاله علمی - پژوهشی انتشار یافته، تعداد ۴۶ مقاله کاملاً مرتبط با موضوع تحقیق که به‌صورت پیمایشی و میدانی انجام شده‌اند، بررسی شده است؛ بازه زمانی تحقیقات نیز بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ است. طبق یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی عبارت‌اند از: ۱) سطح سواد و دانش فردی زنان روستایی، ۲) شرکت در دوره‌های آموزشی کارآفرینی، ۳) کسب درآمد، ۴) عضویت در گروه‌های ثانویه، ۵) حمایت خانواده، ۶) حمایت نهادهای دولتی و ۷) حمل و نقل.</p>
خارجی	<p>Women Entrepreneurship: A Systematic Review to Outline the Boundaries of Scientific Literature :of Scientific Literature کارآفرینی زنان: یک مرور سیستماتیک بر مرزهای ادبیات علمی</p>	2020	<p>در این تحقیق که به مرور سیستماتیک و فراترکیب مطالعات علمی زنان و کارآفرینی در سال ۲۰۱۹ پرداخته است، از بیش از ۲۷ میلیون چکیده در سایت اسکوپوس استفاده شده و در نهایت چکیده‌هایی که با کلیدواژه‌های زنان یا کارآفرین یا زنان و کارآفرین بوده در همه بخش‌های عنوان، محتوا و کلیدواژه، مورد بررسی و تحلیل نهایی</p>

پیشینه	عنوان پژوهش	سال	چکیده
			<p>قرار گرفته است. جامعه آماری ۴۱۶۴ مقاله بوده که مربوط به سال‌های ۱۹۵۰ تا ۲۰۱۹ می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که در تحقیق پیرامون کارآفرینی زنان، پیشرفت وجود داشته است. اولین مطالعه مربوط به سال ۱۹۵۰ است و تعداد این مطالعات کم بود اما در سال ۲۰۰۶ تعداد به ۶۱ مطالعه می‌رسد و در سال ۲۰۱۹ به ۳۸۱ مطالعه. این افزایش در تعداد مطالعات می‌تواند بیانگر تغییر در علاقه‌مندی محققان علمی باشد و رشدی را در این زمینه نشان می‌دهد. از میان ۳۹۰۳ نویسنده این مقالات مشخص گردید که هر ۱،۹۵ نویسنده تقریباً یک مقاله نوشته‌اند. این مقاله بیشتر جنبه مروری و علم‌سنجی دارد.</p>

۲. مفهوم امنیت اقتصادی

در نظریه‌ها و مکاتب فکری پیرامون حکومت، سه وظیفه اصلی «امنیت، عدالت و رفاه» مطرح شده است که از این میان، امنیت، ابعاد و وجوه متعددی را در بر دارد. مفهوم امنیت، از مؤلفه‌های مختلفی (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و غیره) تشکیل می‌شود و یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های آن بُعد اقتصادی امنیت است (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۱).

نمودار (۲): ابعاد امنیت در ادبیات نظری

منبع: یافته‌های تحقیق

- برخی چون بوزان، امنیت اقتصادی را، به معنای نظم موجود میان عوامل اساسی تهیه نیازهای معیشتی انسان، یعنی منابع اولیه تولید، توزیع کار و درآمد اعضای جامعه می‌داند، به طوری که نیازهای ضروری آنها تأمین شود و آنها از نبود یا حتی احتمال نبود این ضروریات، احساس خطر نکنند و آرامش و آسایش آنها سلب نشود. در تعریف دیگر می‌توان امنیت اقتصادی را در این دانست که مردم، در اموالشان امنیت داشته باشند و دولت با عدل و انصاف از آنها مالیات اخذ کند؛ احتکار در میان نباشد و قسمت‌ها متعادل باشند (جعفری و آذری، ۱۳۹۶، صص. ۷۴ و ۷۵). مقوله امنیت اقتصادی بنا به دلایل متعددی به عنوان اولویت اول در عرصه جهان و کشورها شناخته شده است. دلایلی مانند:
- بروز مشکلات و مسائل اقتصادی در کشورهای مختلف و اوج‌گیری مشکلات ساختاری اقتصادی؛
 - ظهور انقلاب سوم تکنولوژیک (فناورانه) و دستاوردهای نوین رایانه‌ای، بیوتکنولوژیک و ارتباطات و فناوری اطلاعات و در حال حاضر انقلاب صنعتی چهارم با محوریت اینترنت اشیاء، داده‌های بزرگ، هوش مصنوعی، رابط‌های ماشین - انسان، فناوری رباتیک و سنسور و ...؛

- افزایش شهرنشینی، جمعیت و متعاقباً افزایش انتظارات عمومی؛
- اولویت یافتن رفاه و بهبود وضع اقتصادی در نگاه مردم؛
- افزایش وابستگی‌های متقابل و فزاینده اقتصادی با توجه به شرایط نااطمینانی و نگرانی از وضع آینده؛ در نتیجه، گرایش به سمت حل مسالمت‌آمیز مسائل و صرف بودجه‌ها در خصوص توسعه اقتصادی و تأمین آینده‌ای مطمئن‌تر؛
- تأثیر مثبت و اساسی فعالیت در زمینه‌های اقتصادی بر رشد و توسعه قدرت ملی؛
- تأثیر قطعی رشد پایدار اقتصادی بر قدرت نسبی نظامی و سیاسی ... (جعفری و آذری، ۱۳۹۶، ص. ۶۷).

بنابراین از دهه ۱۹۹۰ به بعد، توجه به اقتصاد به‌عنوان یکی از ابعاد امنیت، به یک رویکرد امنیتی در جهان تبدیل شد. مؤسسات تحقیقاتی از شاخص‌های متنوعی در حوزه امنیت اقتصادی کشورها سخن می‌گویند. مجموعه‌ای از شاخص‌ها در جدول زیر آمده است:

جدول (۲): شاخص‌های امنیت اقتصادی

منبع	شاخص‌های امنیت اقتصادی
قدرت رهبری دولت، ریسک منازعات خارجی، فساد، حاکمیت قانون، کشمکش‌های نژادی، تروریسم سیاسی، خطر جنگ داخلی، کیفیت دیوان‌سالاری، ریسک مصادره اموال (صادقی و همکاران، ۱۳۹۳).	مؤسسه بین‌المللی PRS
سیاست تجاری، دخالت دولت، سرمایه‌گذاری خارجی، قیمت و دستمزد، قوانین و مقررات، مالیات، سیاست پولی، بانکداری، حقوق مالکیت، اقتصاد بازار سیاه (صادقی و همکاران، ۱۳۹۳).	بنیاد هریتیج
امنیت شغلی، امنیت محیط کار، امنیت درآمد، امنیت بازار نیروی کار، امنیت اشتغال، امنیت ایجاد مهارت می‌داند (ILO, 2020).	برنامه امنیت اقتصادی - اجتماعی سازمان بین‌المللی کار

تعریف سازمان بین‌المللی کار در برنامه امنیت اقتصادی - اجتماعی، دقیقاً همان آثار و پیامدهایی است که کارآفرینان با فعالیت‌ها اقتصادی خود می‌توانند در اقتصاد کشور پدیدآورند. هرچند که تعامل میان امنیت اقتصادی و عملکرد کارآفرینان، دوسویه است و

امنیت اقتصادی هم می‌تواند بر محیط نهادی کارآفرینی و تضمین امنیت و ایجاد محیط پایدار اقتصادی و در نتیجه تضمین موفقیت کارآفرینان اثر بگذارد؛ اما کارآفرینی، ایجادکننده چرخه پایداری از اقتصاد است و به بازتولید شرایط و ملزومات امنیت اقتصادی می‌پردازد. مروری بر گزارش دیده‌بان جهان، ۲۰۱۸ نشان می‌دهد که ایران در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، رتبه ۱۰ از میان ۱۴ کشور منطقه را به خود اختصاص داده و شاخص‌های کارآفرینی آن در نمودار شماره (۳) آمده است.

پایین‌ترین امتیاز در این منطقه مربوط به ارکان رقابت و پذیرش ریسک است، زیرا شرکت‌های بزرگ بر بسیاری از عوامل اقتصادی منطقه تسلط داشته و کسب‌وکارها در کشورهای منطقه ما نسبت به سایر نواحی با ریسک‌های بالاتری مواجه است. ایران در سال ۲۰۱۸ شاهد ۴ مرتبه صعود در رتبه کارآفرینی منطقه بوده (دیده‌بان جهانی کارآفرینی، ۲۰۱۸) و این نشان‌دهنده افزایش میزان پروژه‌های کارآفرینی علی‌رغم وجود ریسک و ناامنی اقتصادی است که خود، باعث توسعه و رشد اقتصادی کشور و افزایش امنیت اقتصادی در منطقه است.

نتایج منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

رتبه	کشور	امتیاز
۱	فلسطین شمالی	٪۶۵
۲	قطر	٪۵۵
۳	امارات متحده عربی	٪۵۳
۴	عمان	٪۴۷
۵	کویت	٪۴۳
۶	تونس	٪۴۲
۷	عربستان سعودی	٪۴۰
۸	اردن	٪۳۷
۹	لبنان	٪۳۳
۱۰	مراکش	٪۲۹
۱۱	ایران	٪۲۷
۱۲	مصر	٪۲۶
۱۳	الجزایر	٪۲۵
۱۴	لیبی	٪۱۹

نتایج منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

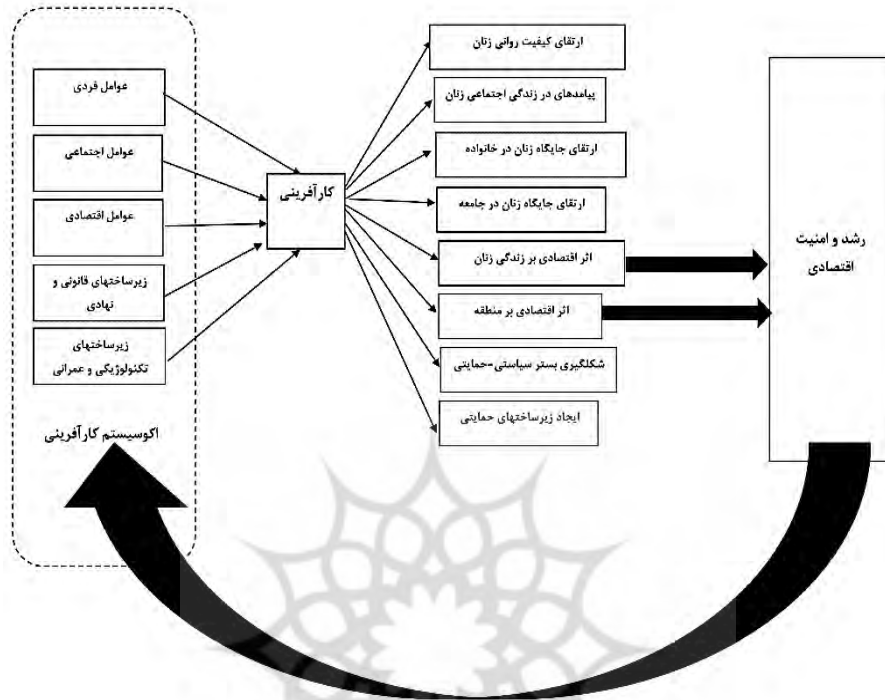
نمودار (۳): وضعیت ایران در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

منبع: (دیده‌بان جهانی، ۲۰۱۸)

۳. کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی

کارآفرینی زنان علاوه بر کمک به ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی، به تنوع کارآفرینی در جامعه نیز کمک می‌کنند (ورهیل و دیگران، ۲۰۰۶). وقتی امنیت اقتصادی زنان نیز بهبود می‌یابد، مشارکت آن‌ها در کار و رهبری‌شان، منافع قابل توجهی برای تجارت، صنعت و کل اقتصاد به دنبال خواهد داشت. بیانیه امنیت اقتصادی زنان ۲۰۲۰ استرالیا، نشان داد که بهبود اقتصادی ایجاد شده باعث ایجاد شغل، افزایش قدرت انتخاب کار از سوی زنان، رفع موانع زنان شاغل در محل کار می‌شود و تضمین می‌کند که زنان، خشونت - از جمله آزار و اذیت جنسی - را تجربه نکنند (کارانزا و دیگران، ۲۰۱۸).

لذا سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان تمام کشورها سعی دارند تا بستر مناسبی را برای تقویت کارآفرینی زنان، فراهم آورند (نوگوارا و دیگران، ۲۰۱۵)؛ اما واقعیت این است که زنان کارآفرین با چالش‌ها و موانع بسیاری در شروع یا توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه‌شان نظیر کیفیت پایین محیط نهادی، فقدان مهارت یا آموزش، محدودیت دسترسی به اعتبار، فقدان پس‌انداز و محدودیت ورود به برخی صنایع، مواجه هستند (آکانجی، ۲۰۰۶). کارآفرینی زنان می‌تواند پیامدهای اقتصادی متنوعی مانند افزایش درآمد، افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، ایجاد اشتغال برای زنان - حضور بلاواسطه زنان در بازار کار - موفقیت در عرصه‌های رقابت، ارتقای اقتصاد زنان در خانواده و توسعه اقتصادی منطقه داشته باشد. همان‌طور که در تعریف سازمان بین‌المللی کار نیز آمده است، این شاخص‌ها مترادف با امنیت اقتصادی است. امنیت و رشد اقتصادی نیز به نوبه خود بر روی اکوسیستم کارآفرینی اثر گذاشته و آن را تقویت می‌کند. نمودار (۴) به خوبی این رابطه را نشان داده و مستخرج از بخش نظری مقاله است و پاسخ به سؤال سوم تحقیق است:

نمودار (۴): امنیت و رشد اقتصادی به عنوان پیامد کارآفرینی زنان

منبع: یافته‌های تحقیق

در توضیح باید گفت که کیفیت محیط نهادی اقتصاد کشور که مهم‌ترین بستر امنیت اقتصادی است، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند کمک شایانی در توسعه کارآفرینی زنان داشته باشد، مورد غفلت واقع شده و این در حالی است که کیفیت پایین محیط نهادی، فضای ناطمینانی و با ریسک بالا برای کارآفرینان به‌ویژه زنان ایجاد می‌کند که خارج از کنترل آنان است. این امر باعث می‌شود زنان کارآفرین انگیزه لازم برای فعالیت‌های کارآفرینانه را نداشته باشند. در این صورت، زنان کارآفرین علی‌رغم داشتن ویژگی‌های فردی کارآفرینی نظیر آموزش، ریسک‌پذیری، انگیزه و تجربه، به‌دلیل فضای نامناسب امنیت اقتصادی نتوانند از فرصت‌های کارآفرینانه بهره‌برداری نمایند و از آن‌سو، هرچه امنیت اقتصادی بیشتر باشد، زنان کارآفرین در جهت تحقق بازده انتظاری فعالیت‌های خویش، کمتر نگرانی خواهند داشت و کارآفرینی رونق می‌گیرد.

۴. روش‌شناسی تحقیق

در این مطالعه از رویکرد کیفی در فراترکیب استفاده شده است. فراترکیب، فرایند جستجو، ارزیابی، ترکیب و تفسیر مطالعات کمی یا کیفی در یک حوزه خاص است (کاتالانو^۱، ۲۰۱۳). طبق نظر سندلوسکی و باروسو^۲ (۲۰۰۷) مهم‌ترین مراحل روش فراترکیب، ایجاد سؤال‌های تحقیق، تحلیل قاعده‌مند منابع، تبیین مقالات مورد تأیید، تبیین و استخراج نتایج، بررسی و ادغام نتایج، تعیین کیفیت نتایج و اعلام نتایج است. در این راستا پاسخ به چند سؤال در جدول زیر، معیار و پارامتری برای تحلیل مقالات است:

جدول (۳): الگوی تحلیل مقالات براساس چند معیار

سؤال	پارامتر
پرابلماتیک و مسائل حوزه کارآفرینی زنان که در مقالات مورد توجه محققان بوده، کدامند؟	چیستی؟
چه استراتژی‌ها و راهکارهایی برای توسعه کارآفرینی زنان پیش‌بینی شده است؟	چگونگی؟

منبع: یافته‌های تحقیق

در مرحله بعد، جمع‌آوری منظم و روشمند منابع انجام شد. روش مرسوم در جمع‌آوری منابع براساس کلیدواژه و انتخاب یک دامنه مشخص برای جست‌وجوی آن‌هاست. در این پژوهش نیز دو کلیدواژه «کارآفرینی زنان» و «زنان کارآفرین»، از دو پایگاه پرتال جامع علوم انسانی و پایگاه (SID) استخراج شده است.

در این جستجو فقط کلمات موردنظر در عنوان و در مجلات علمی - پژوهشی موردتحقیق قرار گرفت. این جستجو در تاریخ ۲۳ خردادماه ۱۴۰۰ انجام شده است و تعداد کل مقالات مستخرج برابر با ۱۲۵ مقاله است که در مراحل بعدی مورد غربالگری قرار گرفت. دلایل حذف مقالات در این مرحله شامل:

- مقاله کمی و به شیوه پرسشنامه یا هر شیوه کمی دیگری، به دست آمده بود و کیفی نبود.
- مقاله ترجمه یا مروری بود و حاصل از تحقیق پژوهشی نبود.

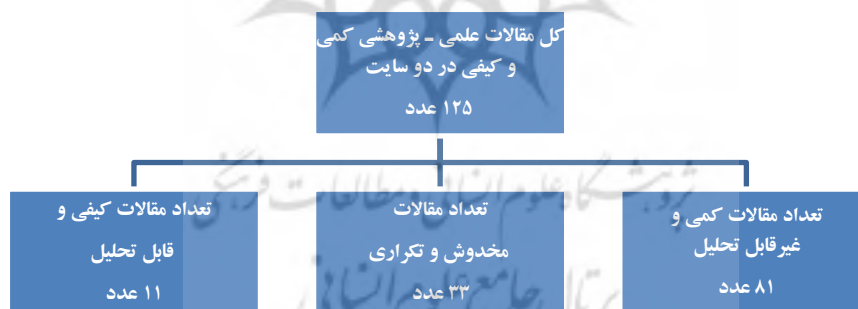
۱. Catalano

۲. Sandelowski & Barroso

جدول (۴): تعداد مقالات در پایگاه‌های مقالات فارسی مورد بررسی^۱

نام پایگاه مقالات	تعداد مقالات با جستجوی کلمه	تعداد کل مقالات	جمع مقالات مستخرج از هر پایگاه	تعداد مقالات کیفی و قابل تحلیل
پرتال جامع علوم انسانی	زنان کارآفرین	۱۰ مقاله	۳۴ مقاله	۱ مقاله
	کارآفرینی زنان	۲۴ مقاله		
SID	زنان کارآفرین	۲۶ مقاله	۹۱ مقاله	۱۰ مقاله
	کارآفرینی زنان	۶۵ مقاله		
مجموع مقالات در دو سایت و با دو کلمه (کمی و کیفی و مشترکات) برابر با ۱۲۵ مقاله				

در بخش بعدی و به منظور استخراج یافته‌ها از منابع جمع‌آوری شده، در این مقاله از تکنیک تحلیل تماتیک استفاده شده است. تحلیل تماتیک، تکنیکی برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها یا تم‌های درون داده‌ها می‌باشد که سازمان‌دهی حداقلی داده‌ها را با جزئیات بیشتر توصیف و مدیریت می‌کند. هرچند که گاهی از اوقات از این نیز پیش‌تر می‌رود و جنبه‌های مختلف موضوع تحقیق را تفسیر می‌کند (بویاتزیس، ۱۹۹۸).

نمودار (۵): مراحل انتخاب مقالات از وبگاه‌های مورد تحقیق

منبع: یافته‌های تحقیق

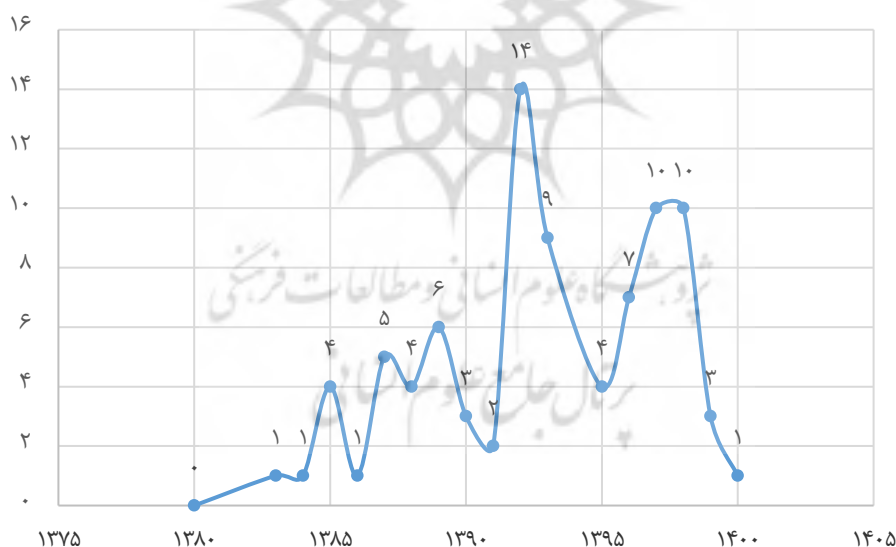
۱. لازم به ذکر است که بارگذاری مقالات در این دو پایگاه به صورت روزانه و از نظر تعداد و سال مقالات بارگذاری شده، بی‌قاعده است و تابع نظم خاصی نیست و بیشتر به دسترسی این پایگاه به فایل مقالات از طریق فصلنامه‌ها مربوط است؛ بنابراین همین جستجو در تاریخ دیگر می‌تواند نتیجه متفاوتی را نشان دهد.

تکنیک تحلیل تماتیک، اغلب به عنوان روش تحلیل معرفی نمی شود، در حالی که واقعیت امر آن است که بسیاری از تحلیل ها به طور قطع از تکنیک تماتیک استفاده می کنند (میهان، ورمیر و وینسور، ۲۰۰۰). کدگذاری و تم بندی در این مرحله کاملاً به شیوه باز انجام شده است اما به قول تیلو و یوشر (۲۰۰۱)، به هر حال این فرایند تحقیق است که نشان می دهد کدامیک از تم ها مورد پسند است و بایستی به خوانندگان گزارش داده شود و کدامیک خیر!

۵. نیم رخ توصیفی از مقالات مورد مطالعه

۵-۱. بازه زمانی انتشار مقالات

با دسته بندی جامعه آماری مقالات که کمی و کیفی بودند و با توجه به بازه زمانی سال های ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۰، مشخص گردد که در سال ۱۳۹۲ بیشترین تعداد مقاله برابر با ۱۴ مقاله و در سال های ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۶ و ۱۴۰۰، کمترین تعداد مقاله یعنی یک مقاله با موضوع زنان کارآفرین یا کارآفرینی زنان در این دو سایت مورد مطالعه، انتشار یافته است.

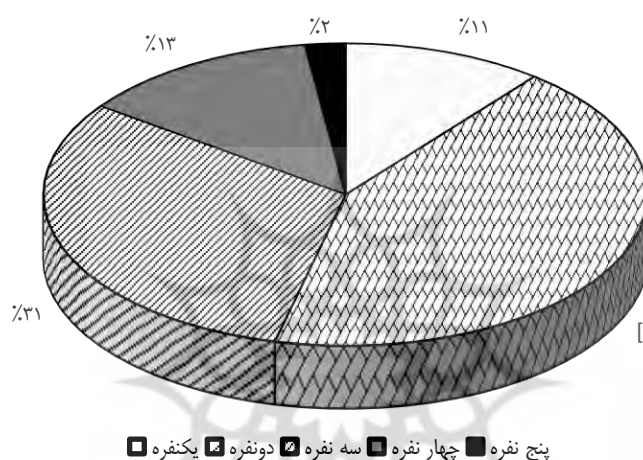

نمودار (۶): تعداد فراوانی مقالات به تفکیک سال های دو دهه ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰

منبع: یافته های تحقیق

- تعداد انواع مقالات براساس تعداد نویسندگان

مروری بر تعداد نویسندگان مقالات نشان داده که بیشترین تعداد مقالات با همکاری ۲ نفر، نگارش می شود که ۴۳ درصد مقالات را به خود اختصاص می دهند. همچنین کمترین تعداد مقالات در حیطه موضوعی کارآفرینی و زنان یعنی معادل با ۲ درصد به صورت تک نفره نگاشته می شود.

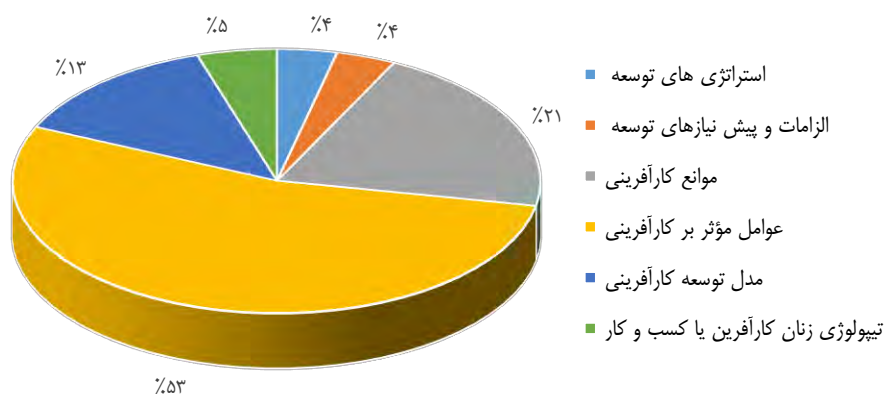
نمودار (۷): مقالات به تفکیک تعداد نویسندگان در حیطه زنان و کارآفرینی

منبع: یافته های تحقیق

۶. یافته های تحلیلی از مقالات مورد مطالعه

۶-۱. موضوع بندی مقالات کمی و کیفی حوزه کارآفرینی زنان

در این بخش، جامعه آماری تحقیق که شامل تمام مقالات کمی و کیفی حیطه کارآفرینی زنان می باشد و موضوع بندی شده اند، مشخص گردید که بیشترین مقالات در حوزه مطالعه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان (۵۳ درصد) و کمترین تعداد مقالات مربوط به الزامات کارآفرینی زنان (۴ درصد) و استراتژی های توسعه کارآفرینی زنان (۴ درصد)، می باشد.

نمودار (۸): موضوع بندی مقالات جامعه آماری مقاله در حوزه کارآفرینی زنان

منبع: یافته های تحقیق

۶-۲. موضوع بندی مقالات کیفی مورد تحلیل

همان طور که در جدول شماره (۵) مشاهده می کنید، موارد مطالعاتی در این مقاله با موضوع زنان کارآفرین و کارآفرینی زنان با روش کیفی، فهرست شده است. جدول زیر نشان می دهد که رویکرد کیفی در تحقیق پیرامون کارآفرینی زنان از سال ۱۳۸۹ آغاز شده و بیشترین تعداد مربوط به سال ۱۳۹۷ است.

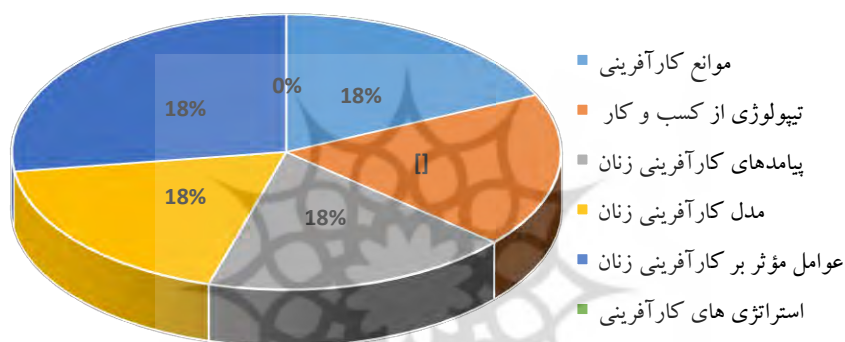
جدول (۵): اسامی مقالات مورد تحلیل در مقاله حاضر

کد مقاله	عنوان مقاله	نویسندگان	سال	موضوع بندی
۰۱	زنان کارآفرین دانشگاهی نسبت به موانع توسعه کارآفرینی زنان	نیازکار و دیگران	۱۳۸۹	موانع کارآفرینی
۰۲	نوع شناسی انگیزه های زنان کارآفرین ایرانی	آراستی و همکار	۱۳۹۰	تیبولوژی زنان کارآفرین یا کسب و کار
۰۳	فعالیت در تشکل های تولید ورمی کمپوست راهکاری برای توانمندسازی زنان روستایی	رضائی مقدم و دیگران	۱۳۹۳	پیامدهای کارآفرینی زنان

رابطه دوسویه کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی / حمیده دباغی / مطالعات امنیت اقتصادی ۱۳۷

کد مقاله	عنوان مقاله	نویسندگان	سال	موضوع بندی
۰۴	زنان کارآفرین مطالعه موردی و مقایسه دو استان تهران و سمنان	وارسته فر و دیگران	۱۳۹۵	مدل کارآفرینی زنان
۰۵	شناسایی ویژگی ها هوش کارآفرینانه زنان کارآفرین مطالعه ای کیفی با استفاده از تحلیل محتوای قراردادی	امینی و دیگران	۱۳۹۶	عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان
۰۶	تعاونی های زنان روستایی پتانسیلی برای کارآفرینی اجتماعی	فیروزآبادی و همکاران	۱۳۹۷	پیامدهای کارآفرینی زنان
۰۷	کارآفرین یا تولیدکننده؟ سنت های مردسالارانه هویت های جنسیتی و ماندگاری کسب و کار، تأملی بر فعالیت زنان در بخش کشاورزی نواحی روستایی دوردست دهستان جیرستان	خسرویگی	۱۳۹۷	تیبولوژی زنان کارآفرین یا کسب و کار
۰۸	گونه شناسی الگوهای ذهنی زنان روستایی در زمینه پیش برنده های توسعه کارآفرینی روستایی: کاربست روش شناسی کیو	آرایش و دیگران	۱۳۹۷	عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان
۰۹	طراحی و تبیین مدل پارادایمی کارآفرینی اجتماعی با رویکرد توانمندسازی زنان سرپرست خانوار کمیته امداد امام خمینی استان فارس	زارع و دیگران	۱۳۹۸	مدل کارآفرینی زنان
۰۱۰	موانع و محدودیت های موفقیت طرح های خودکفایی و کارآفرینی کمیته امداد امام خمینی (ره) مورد مطالعاتی: زنان سرپرست خانوار دهستان هرسم شهرستان اسلام آباد غرب	جلیلیان و دیگران	۱۳۹۸	موانع کارآفرینی
۰۱۱	فرا تحلیل کیفی ابعاد توسعه کارآفرینی زنان روستایی	یاسوری و دیگران	۱۴۰۰	از نمونه مطالعاتی حذف شد

مورد آخر در جدول (۵) نیز به علت متفاوت بودن جامعه آماری که همانا زنان کارآفرین یا کسب و کار کارآفرینی نبود، بلکه مقالات و تحلیل محتوای آنها بود نیز حذف گردید و کل نمونه مورد مطالعه در این مقاله به ۱۰ مقاله محدود گشت. مروری بر مقالات کیفی که یا با روش تحلیل تماتیک و یا تحلیل محتوا انجام شده بودند، نشان داد که موضوع بندی آنها در پنج حوزه مشخص متمرکز است. بیشترین تمرکز مقالات کیفی بر روی مطالعه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان است:

نمودار (۹): موضوع بندی مقالات کیفی مورد تحلیل در حوزه کارآفرینی زنان

منبع: یافته های تحقیق

۳-۶. از منظر تعداد افراد مورد مصاحبه در مقالات کیفی مورد تحلیل

کل افرادی که مورد مصاحبه عمیق، نیمه عمیق یا گروهی قرار گرفتند، در ۱۰ مقاله مورد تحلیل این مقاله برابر با ۲۷۵ زن است که به شیوه های هدفمند یا گلوله برفی انتخاب شدند.

۴-۶. عوامل مؤثر بر کارآفرینی

در بخش اول یافته های تحلیلی، پس از مرور و بازخوانی کلیه عواملی که در مقالات مورد مطالعه و در بخش یافته های آنها، به عنوان عوامل اثرگذار یا موانع بر شکل گیری و توسعه کارآفرینی زنان، معرفی شده بودند، مشخص گردید که وجود این متغیرها و مثبت بودن آنها، تسهیل گر و عامل کارآفرینی زنان و فقدان آنها، به منزله موانع پیش روی

کارآفرینی زنان است. این متغیرها در قالب ۵ مقوله اصلی، ۱۴ مقوله فرعی و ۹۶ مفاهیم مستخرج از ۱۰ مقاله، بازنمایی شدند. منبع هر مقاله به صورت کد قابل ارجاع به جدول شماره (۶) ذکر شده است.

جدول (۶): مقوله‌بندی عوامل و موانع مؤثر بر شکل‌گیری و توسعه کارآفرینی زنان

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
عوامل فردی	ویژگی‌های شخصیتی	توفیق‌طلبی، استقلال‌طلبی، انعطاف‌پذیری، ریسک‌پذیری، میزان خلاقیت، مهارت‌های تعاملی، مهارت‌های مدیریتی، مهارت کارگروهی، آرمان‌گرایی، کشف فرصت‌ها، نیاز به پیشرفت، بینش کارآفرینانه، هوش شناختی، ثبات روانی، خودشناسی، پشتکار، بلندپروازی، تاب‌آوری در برابر سختی‌ها و شکست‌ها، تحمل استرس، اصرار به حل مسئله، نظم و انضباط فردی، شناسایی الگوی مناسب کارآفرینی متناسب با محیط، باور به رویکرد توانمندسازی، آینده‌نگری، سنت‌شکنی.	۰۴-۰۲-۰۵- -۰۸-۰۶-۰۹
	ویژگی‌های اجتماعی فرد	شوق‌انگیزی، پشتیبان‌یابی، حق‌طلبی، خوداثباتی، علاقه‌مندی فرد کارآفرین به پروژه، تنوع در ایده‌پردازی، انگیزه اجتماعی، جمع‌گرایی.	-۰۹-۰۵-۰۱۰
	ویژگی‌های زمینه‌ای	سن، تعداد فرزندان، سن فرزندان، تحصیلات، رشته تحصیلی، تجربه کاری، دانش فنی و تخصصی، عمل‌گرایی و جسارت انجام کار، دانش محلی و بهره‌مندی از منابع اطلاعاتی بومی، جایگاه زنان به‌عنوان سرپرست خانوار یا استقلال از سرپرست خانوار، آزار و اذیت شغلی.	۰۷-۰۴-۰۵- -۰۹
	وضعیت خانوادگی	همسویی خانواده (عامل کارآفرینی)، مشکلات خانوادگی (مانع کارآفرینی).	-۰۱-۰۶-۰۱۰

مقاله اصلی	مقاله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
		خودسرپرستی، موقعیت فرودست در خانواده، مشارکت و تشویق افراد خانواده، فرهنگ کارآفرینی در خانواده.	
	شبکه تعاملاتی	دسترسی به: گروه‌های دوستان، انجمن‌های تخصصی و شغلی، انجمن‌های زنان، مشاوران تخصصی، گروه‌های فارغ‌التحصیلان، سرمایه اجتماعی، استفاده از فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی، تلفیق کشاورزی و کارآفرینی، زنان به‌مثابه میانجی‌گران فرهنگ و سنت، ارتباط با کارآفرینان موفق استانی و کشوری، تعاملات با سازمان‌های مرتبط با کارآفرینی.	۰۷-۰۸-۰۴
	آموزش کارآفرینان	برگزاری دوره‌های مهارتی.	-۰۸
عوامل اجتماعی	فرهنگ جامعه	دیدگاه و نگرش جامعه به کار زنان (که اگر مثبت باشد، عامل و اگر منفی باشد مانع کارآفرینی زنان است)، نگرش مسئولان به اهمیت حضور زنان، روستابودگی جنسیتی (ترک روستا از سوی مردان به‌دنبال شغل و تنها ماندن زنان در روستا و نیاز آن‌ها به کار)، کشاورزی تولیدمحور که می‌تواند به‌عنوان متغیری در مقابل کارآفرینی یا همراه آن باشد، تغییر نگرش بانک و مؤسسات مالی به زنان کارآفرین، رفع بی‌اعتمادی میان دولت و کارآفرینان، حمایت بومی مردم محلی از کسب‌وکار زنان.	-۰۱-۰۷-۰۸
عوامل اقتصادی	وضعیت درآمد و سطح اقتصادی	میزان نیازمندی اقتصادی، تأمین امنیت (اقتصادی)، دسترسی به راه‌های توزیع، توانایی بازاریابی محصولات، بالا بودن درآمد	۰۸-۰۱۰-۰۴ -۰۹

مقاله اصلی	مقاله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
		ناخالص از شغل اصلی کارآفرین، تأمین امنیت سرمایه‌گذاری، توجه به کسب‌وکارهای غیرکشاورزی، قیمت مواد اولیه، قیمت محصولات تولیدشده، مالکیت محل اجرای طرح کارآفرینی، همکاری بانک‌های عامل در تأمین منابع مالی، ناپایداری معیشتی.	
	وضعیت شغلی	میزان رضایت شغلی، نیاز به شغل مناسب، نیاز به شغل منعطف به‌خاطر مسئولیت‌های خانوادگی، استقلال مالی.	۰۴-۰۲
	تسهیلات و اعتبارات موجود	دسترسی به منابع موردنیاز، آشنایی با ساختار و قوانین رسمی بانکی.	۰۸-۰۱۰-۰۴
	منابع انسانی	نیروی انسانی متخصص	۰۴
زیرساخت‌های قانونی و نهادی	سیاست‌ها و حمایت‌های قانونی	سیاست‌ها، قوانین و مقررات درباره کارآفرینی زنان، هماهنگی و اطلاع‌رسانی، ایجاد هماهنگی نهادی و بین‌نهادی، عدم دخالت دولت در قیمت‌گذاری، تعدیل قوانین خانواده در زمینه منع خروج زنان از خانه، ضعف مدیریتی، ساختار چابک سازمانی.	۰۴-۰۱-۰۸ ۰۶-۰۹
زیرساخت‌های تکنولوژیکی و عمرانی	IT	دسترسی به شبکه جهانی و عرضه کسب‌وکار در بازار مجازی، دسترسی به فناوری‌های جدید و دولت الکترونیک.	۰۴
	عمران	دسترسی به جاده و حمل‌ونقل، ایجاد شهرک‌های کسب‌وکار، راه‌اندازی پروژه‌های مشارکتی.	۰۸

منبع: یافته‌های تحقیق

یک نکته قابل توجه در مورد جدول (۶) این است که عوامل و موانع هر دو در این مقاله یکی شده است؛ زیرا وجود مقوله‌های فوق به‌عنوان عامل کارآفرینی و نبود آن‌ها، به‌عنوان مانعی بر سر کارآفرینی زنان است.

۵-۶. پیامدهای حاصل از فعالیت کارآفرینانه زنان

در این بخش پس از مرور و بازخوانی پیامدهای مندرج در مقالات مورد تحلیل کیفی، مشخص گردید که می‌توان از پیامدهای مختلف بر روی زنان صحبت کرد. این پیامدها در قالب ۴ مقوله اصلی، ۸ مقوله فرعی و ۴۴ مفهوم قابل بازشناسی هستند. منبع هر مقاله برای مراجعه خواننده، ذکر شده است.

جدول (۷): مقوله‌بندی پیامدهای فعالیت کارآفرینانه زنان در مقالات مورد تحلیل

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	کد مقاله
فردی	ارتقای کیفیت زندگی روانی زنان	یادگیری اطلاعات، اعتمادبه‌نفس، انتقادپذیری، آرامش روحی و روانی، ایجاد انگیزه، مدیریت منزل، خودباوری، ارتقای روحیه کار، افزایش قدرت تصمیم‌گیری، ارتقای مهارت بیان عقاید، شادابی زنان، تقویت جسمی و روانی، انعطاف‌پذیری.	۰۳-۰۹
	ارتقای کیفیت اجتماعی در زندگی زنان	توسعه مهارت‌های ارتباطی، روحیه رهبری، مشارکت اجتماعی، ارتقای حس تعلق به گروه، توسعه شبکه اعتماد میان زنان، تقویت همدلی میان زنان، شهامت در ایفای نقش، آگاهی اجتماعی و فرهنگی، همبستگی، توان‌افزایی جوانان و نوجوانان، ارتقای مشارکت همدلانه و همیارانه، افزایش سلامت اجتماعی، ظرفیت‌سازی.	۰۳-۰۷-۰۶-۰۹
اجتماعی	ارتقای جایگاه زن در خانواده	بهبود نقش زن در خانواده، بهبود روابط خانوادگی، گسترش چتر حمایتی، حمایت و کنترل در تربیت فرزندان.	۰۳-۰۹

مقاله اصلي	مقاله فرعي	مفاهيم	كد مقاله
	ارتقاي جايگاه زن در جامعه	حذف سنتها و تعصبات نادرست، پيرامون زنان در جامعه، آينده‌نگري، دفاع از حقوق زنان، مقابله با تفكيك جنسيتي، استقلال جنسيتي.	۰۹-۰۶-۰۳-
اقتصادي	اثر اقتصادي بر زندگي زنان	افزايش درآمد، افزايش پس‌انداز و سرمايه‌گذاري، ايجاد اشتغال براي زنان، حضور بلاواسطه زنان در بازار كار، موفقيت در عرصه‌هاي رقابت.	۰۶-۰۳-
	اثر اقتصادي بر منطقه	توسعه روستايي، جذب گردشگر.	۰۳
سياسي و سياسي	ايجاد بستر سياسي - حمايتي	شكل‌گيري سياست‌هاي و مقررات حمايت از كارآفريني زنان	۰۴-
	زيرساخت‌هاي حمايتي	توسعه استراتژي‌ها و زيرساخت‌هاي سازماني براي حمايت از زنان	۰۴-

منبع: يافته‌هاي تحقيق

۶-۶. راهكارهاي توسعه كارآفريني زنان

در اين بخش با تلفيق راهكارهاي بيان‌شده در مقالات كيفي مورد مطالعه و تحليل آن‌ها، به مهم‌ترين راهكارها و سياست‌هاي پيشنهاده مي‌پردازيم. راهكارهاي مستخرج از مقالات مورد تحليل در قالب ۴ مقاله اصلي، ۷ مقاله فرعي و ۲۵ مفهوم مشخص شده‌اند.

جدول (۸): تركيب و مقوله‌بندي راهكارهاي توسعه كارآفريني زنان در مقالات مورد تحليل

مقاله اصلي	مقولات فرعي (هدف اصلي)	مفاهيم (راهكارهاي مطروحه)	كد مقاله
بسترسازي اجتماعي	ارتقاي شبكه‌سازي	ايجاد تشكول‌هاي شغلي و حرفه‌اي و زنانه براي ايجاد شبكه تعاملي	۰۴-۰۳-
بسترسازي فرهنگي	آموزش هدفمند	سرمايه‌گذاري آموزشي، هم‌زمانی آموزش‌هاي علمي و عملي، ايجاد شبكه آموزشي و انتقال تجارب زنان موفق به ديگران	۰۶-۰۳-
	ايجاد فرهنگ كارآفرينانه	از طريق نظام آموزشي در مدارس و در دانشگاه‌ها، ايجاد مراکز خدمات مشاوره‌اي و اطلاع‌رسانى	۰۱

مقاله اصلی	مقولات فرعی (هدف اصلی)	مفاهیم (راهکارهای مطرحه)	کد مقاله
	الگوسازی و آگاهی از مدل‌های مختلف	مطالعه تجارب کشورهای خارجی در حوزه کارآفرینی زنان	۰۱
	مقررات حمایتی	کاهش کارمزد، متعادل‌سازی شرایط بیمه، ساده‌سازی مقررات پیچیده و دست‌وپاگیر، اصلاح نظام مالیاتی	۰۴-۰۱
بسترسازی سیاستی	سیاست‌گذاری حمایتی	توجه به تفاوت‌های شخصیتی در سیاست‌گذاری، توجه به انگیزه‌های زنان در شروع کارآفرینی و لحاظ کردن آن در ضمانت‌ها و سیاست‌های حمایتی	-۰۲
	زیرسازی نهادی	ایجاد قالب‌های فعالیت‌های کارآفرینانه مانند تعاونی، ایجاد واحدهای کارشناسی اشتغال و خودکفایی جهت ارائه مشاوره به کارآفرینان تا انجام کامل طرح	-۰۱۰-۰۸
بسترسازی اقتصادی	ایجاد دسترسی به منابع تولید و دارایی برای زنان	ارائه زمین، فناوری، خدمات ترویجی، تسهیل دسترسی کارآفرینانه به بازارهای داخلی و خارجی، ایجاد نمایشگاه‌ها و بازارچه‌های داخلی بدون هزینه، مساعدت‌های مالی، ارائه وام بدون بهره، حمایت از کارآفرینان ورشکسته، ایجاد تناسب بین دستمزد و کار، ارائه اعتبارات متناسب با طرح‌ها	۰۳-۰۱- -۰۶-۰۱۰

منبع: یافته‌های تحقیق

البته باید در نظر داشت که اگرچه تعداد عوامل ایجابی و راهکارها کمتر از عوامل سلبی و موانع است، اما برطرف کردن هر یک از موانع و فراهم آوردن شرایطی برای آن‌که عوامل موجد کارآفرینی زنان، مؤثر واقع شوند، خود به‌مثابه راهکار است. مجموعه‌ای از متغیرهای مهم، به‌مثابه عوامل و بازدارنده‌ها، پیامدها و راهکارها در قالب ۱۳ مقوله اصلی، ۲۹ مقوله فرعی و ۱۶۵ مفهوم از خلال ۱۰ مقاله استخراج گردید که در نمودار (۸) آمده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

کارآفرینی زنان به‌عنوان یک ضرورت و رویکرد جهانی به جهت ارتقای معیشت خانوار و افزایش مشارکت زنان در جامعه و استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن‌ها و همچنین توسعه عدالت در سراسر نقاط جهان، در کنار سایر راهکارهای شغلی، دنبال می‌شود. از آنجایی که مطالعات کارآفرینی زنان، پیشینه و قدمت زیادی دارد و به دهه ۸۰ بازمی‌گردد، مرور مطالعات و یافته‌ها و دسته‌بندی آن‌ها می‌تواند پاسخ مناسبی برای سؤالات مهم تحقیق فراهم می‌آورد. در این مقاله از مرور سیستماتیک در مورد ۱۲۵ مقاله کمی و کیفی و فراترکیب در تحلیل ۱۰ مقاله کیفی استفاده شده است.

در پاسخ به سؤال اول تحقیق و این‌که مهم‌ترین مسائل در حوزه کارآفرینی زنان کدام است؟ پس از مروری بر مقالات مستخرج و مطالعه روش آن‌ها، با دو کلیدواژه «زنان کارآفرین» و «کارآفرینی زنان» در دو سایت پرتال جامع علوم انسانی و (SID) مشخص گردید که از مجموع ۱۲۵ مقاله فقط ۱۰ مقاله با روش کیفی نگارش شده و مناسب برای فراترکیب است. در مورد موضوع‌بندی، تمامی ۱۲۵ مقاله، مورد تحلیل موضوعی در عنوان قرار گرفت و مشخص شد که در مجموع شش مسئله، موردنظر نویسندگان و محققان حوزه کارآفرینی بوده است. همه نویسندگان مقاله‌های خود را در شش عنوان، عوامل مؤثر بر کارآفرینی، موانع بازدارنده، الزامات و پیش‌نیازهای توسعه کارآفرینی، مدل توسعه کارآفرینی، تیپولوژی زنان کارآفرین یا کسب‌وکار آن‌ها و در آخر استراتژی‌ها و راهکارهای توسعه کارآفرینی، نوشته‌اند؛ اما بیشترین مقاله یعنی در حدود ۵۳ درصد از ۱۲۵ مقاله موردبررسی در مورد عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان نگارش شده است. همچنین کمترین تمایل نویسندگان به کاربر روی موضوع الزامات توسعه و استراتژی‌های توسعه بوده است.

در این بخش جامعه آماری تحقیق شامل تمام مقالات کمی و کیفی حیطه کارآفرینی زنان موضوع‌بندی شدند و مشخص گردید که بیشترین مقالات در حوزه مطالعه عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان (۵۳ درصد) و کمترین تعداد مقالات به الزامات کارآفرینی زنان (۴ درصد) و استراتژی‌های توسعه کارآفرینی زنان (۴ درصد)، پرداخته‌اند.

سؤال دوم در این مقاله آن است که: **راهکارها و استراتژی غلبه بر موانع کارآفرینی زنان در خلال این مطالعات، چیست؟**

پس از تحلیل و مرور ۱۰ مقاله کیفی مشخص گردید که مجموعه راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان را می‌توان در قالب ۴ مقوله اصلی، ۷ مقوله فرعی و ۲۵ مفهوم دسته‌بندی کرد.

- در سطح اجتماعی: ارتقای شبکه‌های تعاملی؛
- در سطح فرهنگی: آموزش هدفمند، توسعه خدمات مشاوره‌ای، الگوگیری از مدل‌های توسعه کارآفرینی کشورهای مشابه؛
- در سطح اقتصادی: تسهیل دسترسی به منابع و دارایی‌ها برای زنان؛
- در سطح نهادی: با نهادسازی، وضع و اعمال مقررات حمایتی، توسعه سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی زنان.

در پاسخ به سؤال سوم تحقیق این‌که: **دلالت‌های دوسویه کارآفرینی زنان و امنیت اقتصادی چیست؟**

ابتدا پیامدهای کارآفرینی زنان که مندرج در مقالات مورد تحلیل بود را دسته‌بندی و تم‌بندی کرده و مشخص کردیم که امنیت اقتصادی رابطه‌ای دوسویه و تعاملی با کارآفرینی زنان دارد. از یک‌سو، کارآفرینی زنان به‌واسطه رشد اقتصادی موجبات امنیت اقتصادی را فراهم می‌آورد و از سوی دیگر، امنیت اقتصادی می‌تواند بر اکوسیستم و محیط کارآفرینی به ویژگی‌ها اقتصادی در محیط کارآفرینان اثر بگذارد و کارآفرینی را برای ایشان تسهیل نماید. این رابطه دوسویه در نمودار شماره (۴) نشان داده شده است. در این مقاله مجموعه‌ای از یافته‌های دیگر مانند عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان نیز استخراج گردید که در بخش یافته‌های مقاله بسط داده شده است.

توصیه‌های سیاستی

در ادامه چندین توصیه سیاستی از تلفیق یافته‌های تحلیلی و ادبیات نظری و در راستای افزایش فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در بستر امنیت اقتصادی، پیشنهاد می‌شود:

- توجه ویژه به ایجاد فرصت‌های شغلی جدیدی از طریق توسعه و سرعت بخشی به نوآوری در حوزه کارآفرینی زنان با وجود بخش قابل توجه نیروی جوان و تحصیل کرده زنان.
- توجه به سیاست کارآفرینی زنان جهت افزایش اشتغال، بهبود توزیع درآمد، ابداع شیوه‌های نوین تولید، افزایش تولید به منظور رفع بخش قابل توجهی از چالش‌های اجتماعی و اقتصادی فراروی دولت‌ها و بهبود و ارتقای امنیت اقتصادی.
- ارتقای سطح امنیت اقتصادی در اقتصاد کشور از طریق رشد تولید ناخالص داخلی واقعی بالاتر، نرخ تورم کمتر، عدم کسری بودجه دولت و تراز حساب جاری بیشتر جهت کاهش نااطمینانی و ریسک تحقق بازده فعالیت زنان کارآفرین و کاهش ترس از شکست فعالیت کارآفرینی آنان.
- از آنجاکه گسترش کارآفرینی زنان تنها به تشویق افراد برای ورود به عرصه کارآفرینی خلاصه نمی‌شود، ترویج روحیه کارآفرینی و تقویت انگیزه برای فعالیت‌های مولد اقتصادی در کشور از طریق برقراری ثبات اقتصادی، بهبود وضعیت زیرساخت‌های اقتصادی، ایجاد فضای مناسب کسب و کار در اولویت قرار گیرد.
- توسعه نظام مالی با فراهم کردن شرایط برای تأمین سرمایه با کمترین هزینه سرمایه‌گذاری و بدون تبعیض، دغدغه تأمین مالی زنان کارآفرین را، کاهش می‌دهد و آن‌ها می‌توانند ایده‌های خود را در جهت رشد و پیشرفت اقتصادی به اجرا درآورند. تسهیل دسترسی به وام‌های کوچک، سرمایه‌های خرد و سایر منابع مالی در این زمینه ضروری است.
- با توجه به تأثیر مثبت سرمایه انسانی بر کارآفرینی زنان، ایجاد بسترهای مناسب برای ارتقای کیفیت سرمایه انسانی زنان از طریق بهبود کیفیت آموزش و کاهش تبعیض در دسترسی زنان به فرصت‌های یادگیری فرایند کارآفرینانه و مهارتی راه‌اندازی کسب و کار، توصیه می‌شود.
- بهبود نگرش‌های کارآفرینانه با ایجاد برنامه‌های آموزش کارآفرینی در بخش‌های مختلف جامعه، بهبود دسترسی به اطلاعات و مشاوره‌ها در مرحله راه‌اندازی و ایجاد مراکز مشاوره کارآفرینی زنان.

- به صرفه کردن فعالیت‌های مولد نسبت به فعالیت‌های غیرمولد با استفاده از سازوکارها و قوانین و سیاست‌گذاری و در راستای ارتقای نظام انگیزشی زنان کارآفرین، با پیگیری هم‌زمان دو راهبرد افزایش هزینه فعالیت‌های غیرمولد اقتصادی و کاهش هزینه فعالیت‌های مولد اقتصادی به صورت هم‌زمان، قابل انجام است.
 - استفاده از راهکارهایی نظیر وضع مالیات، کاهش اعطای تسهیلات و غیره به جهت هدایت و حرکت سرمایه‌گذاران و کارآفرینان به سمت حوزه‌های مولد و مولدتر، لازم و ضروری است.
 - از آنجاکه توسعه کارآفرینی زنان تحت تأثیر سیاست‌ها و اقدامات حوزه‌های متعدد است، اجرای سیاست کارآفرینی نیازمند فعالیت‌هایی بین نهادهای مختلف با رویکردهای و راهبردهایی است که وزارتخانه‌های آموزش، کار، نهادهای قانون‌گذاری و... را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین توسعه کارآفرینی نیازمند همکاری گسترده با سازمان‌های اجتماعی، رسانه‌ها، کسب‌وکارها و بخش خصوصی است.
- ایجاد فضا و فرهنگ مطلوب برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه زنان از طریق الگوسازی، توسعه ویژگی‌های عمومی کارآفرینی، حمایت رسانه‌ها، سازمان‌های بخش عمومی و نهادهای اجتماعی.

کتابنامه

- آذرمند، حمید (۱۳۸۵). نقش نهادهای سیاسی و حقوقی در توسعه اقتصادی. فصلنامه روند، ۱۷(۵۱ و ۵۰)، ۱۷۱-۱۱۹.
- آراستی، زهرا؛ و والی‌نژاد، محبوبه (۱۳۹۰). نوع‌شناسی انگیزه‌های زنان کارآفرین ایرانی. زن: حقوق و توسعه، ۵(۲۳)، ۱۷۱-۱۱۹.
- آرایش، محمدباقر؛ نمایان، فرشید؛ اسلامبولچی، علیرضا؛ و رضایی راد، مصطفی (۱۳۹۷). گونه‌شناسی الگوهای ذهنی زنان روستایی در زمینه پیش‌برنده‌های توسعه کارآفرینی روستایی: کاربرست روش‌شناسی کیو. ۹(۳۶).
- امینی، علیرضا؛ و حسینی، سیده شیما (۱۳۹۶). شناسایی ویژگی‌ها هوش کارآفرینانه زنان کارآفرین مطالعه‌ای کیفی با استفاده از تحلیل محتوای قراردادی. فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۱۰(۳۸).

جعفری، محمد؛ و آذری، مصطفی (۱۳۹۶)، مرجع امنیت اقتصادی (جلد دوم). تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.

جلیلیان، نسرین؛ و پاپ زن، عبدالحمید (۱۳۹۸). موانع و محدودیت‌های موفقیت طرح‌های خودکفایی و کارآفرینی کمیته امداد امام خمینی (ره) مورد مطالعاتی: زنان سرپرست خانوار، دهستان هرسم شهرستان اسلام‌آباد غرب»، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۸(۲۷).

خسروبیگی، رضا (۱۳۹۷). کارآفرین یا تولیدکننده؟ سنت‌های مردسالارانه هویت‌های جنسیتی و ماندگاری کسب‌وکار: تأملی بر فعالیت زنان در بخش کشاورزی نواحی روستایی دوردست دهستان جیرستان. فصلنامه جغرافیا و توسعه، ۱۳(۵۲)، ۴۲-۲۳.

رضائی مقدم، کوروش؛ و نعمت‌پور، لیلا (۱۳۹۵)، «فعالیت در تشکلهای تولید ورمی کمپوست راهکاری برای توانمندسازی زنان روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۳. زارع، رضا و صفری، محمد (۱۳۹۸)، «طراحی و تبیین مدل پارادایمی کارآفرینی اجتماعی با رویکرد توانمندسازی زنان سرپرست خانوار کمیته امداد امام خمینی (ره) استان فارس. فصلنامه زن در توسعه و سیاست، ۱۷(۶۵)، ۱۷۱-۱۴۷.

شاه‌آبادی، ابوالفضل؛ جعفری، مهدی؛ و داوری‌کیش، راضیه (۱۳۹۸). تأثیر ریسک اقتصادی بر کارآفرینی زنان در کشورهای منتخب جهان. فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، ۱۴(۵۳). صادقی، حسین؛ گلوانی، امین؛ و خوشخو، اعظم (۱۳۹۳). برآورد روند شاخص امنیت اقتصادی در ایران (کاربرد منطق فازی). مطالعات و سیاست‌های اقتصادی، ۱۰(۳۸)، ۱۷۳-۱۵۳. فیروزآبادی، سیداحمد؛ ایمانی جاجرمی، حسین؛ و دباغی، حمیده (۱۳۹۷). تعاونی‌های زنان روستایی پتانسیلی برای کارآفرینی اجتماعی. فصلنامه زن در توسعه و سیاست، ۱۶(۶۱).

گزارش دیدهبان جهانی کارآفرینی ۲۰۱۸، قابل دسترس در: <file:///C:/Users/hdaba/Desktop/>

گزارش ۲۰٪ دیده ۲۰٪ بان ۲۰٪ جهانی ۲۰٪ کارآفرینی ۲۰٪ ۲۰۱۸.pdf

گروه پژوهشی جامعه و امنیت (۱۳۹۱). شاخص‌های راهبردی امنیت در جمهوری اسلامی ایران. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

نیازکار، فاطمه و عرب مقدم، نرگس (۱۳۸۹). زنان کارآفرین دانشگاهی نسبت به موانع توسعه کارآفرینی زنان. فصلنامه زن: حقوق و توسعه، ۴(۱۳).

- وارسته‌فر، افسانه؛ و وکیلی فرد، مهناز (۱۳۹۵). زنان کارآفرین مطالعه موردی و مقایسه دو استان تهران و سمنان. فصلنامه آینده‌پژوهی مدیریت، ۲۷(۱۰۶).
- یاسوری، مجید؛ و نوروزی‌نژاد، معصومه (۱۴۰۰). فرا تحلیل کیفی ابعاد توسعه کارآفرینی زنان روستایی. فصلنامه زن در توسعه و سیاست، ۱۹(۷۳)، ۴۱-۲۱.
- Akanji, O. O. (2006), Microfinance as a strategy for poverty reduction. Central Bank of Nigeria Economic and Financial Review, 39(4), 1-20.
- Belyaeva. G.I, Kosyakova.IV., Forrester. S.V, Ustinova. G.H (2019), *IDENTIFICATION OF WAYS TO IMPROVE ECONOMIC SECURITY AND ECONOMIC GROWTH OF RUSSIA*. International Scientific Conference "Global Challenges and Prospects of the Modern Economic Development". The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS. Is available in: file:///C:/Users/hdaba/Downloads/Identification_Of_Ways_To_Improve_Economic_Securit.pdf
- Boyatzis, R. E. (1998), *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Buttner, E. H. & Moore, D. P. (1997), Women's organizational exodus to entrepreneurship: Self-reported motivations and correlates with success. *Journal of Small Business Management*, 35 (1), 34-46.
- Carranza. E, Dhakal.Ch and and Love.I (2018), *Female Entrepreneurs: How and Why Are They Different? World Bank*. Available in:
- European Commission (2004), *Promoting entrepreneurship amongst women - Best Report No 2*, <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/documents/bestreport2.pdf>
- Giuseppina Maria Cardella*, Brizeida Raquel Hernández-Sánchez and José Carlos Sánchez-García. 2020. *Women Entrepreneurship: A Systematic Review to Outline the Boundaries of Scientific Literature Front*. Psychol, available in <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01557>
- <https://documents1.worldbank.org/curated/en/400121542883319809/pdf/Female-Entrepreneurs-How-and-Why-are-They-Different.pdf>
- Greene, P. Hart, M. Gatewood, J. Brush, G. Carter, N.(2014), Women Entrepreneurs: Moving Front and Centre: An Overview of Research and Theory. <https://www.researchgate.net/publication/253659404>
- Hisrich, R. D. and Brush, C.G. (1986), *The Woman Entrepreneur: Starting, Managing, and Financing a Successful New Business*. Lexington Books, Lexington, MA.
- ILO,2020. Available in: <https://www.ilo.org/public/english/protection/ses/download/docs/definition.pdf>

- Meehan, T. Vermeer, C. & Windsor, C. (2000), *Patients' perceptions of seclusion: A qualitative investigation. Journal of Advanced Nursing*, 31(2), 370-377.
- Noguera, M. Alvarez, C. Merigo, J. M. & Urbano, D. (2015), Determinants of female entrepreneurship in Spain: an institutional approach. *Computational and Mathematical Organization Theory*, 21(4), 341-355.
- Schwartz, E. (1976), Entrepreneurship: A new female frontier. *Journal of Contemporary Business*, 5 (1), 47-76.
- Taylor, G. W. & Ussher, J. M. (2001), *Making sense of S&M: A discourse analytic account. Sexualities*, 4(3), 293-314.
- UN Women (2012), *“Decent Work and Women’s Economic Empowerment: Good Policy and Practice”*
- Verheul, I. Van Stel, A. & Thurik, R. (2006), Explaining female and male entrepreneurship at the country level. *Entrepreneurship & Regional Development*, 18(2), 151-183.

